

moviumbulletin

NYHETER FRÅN SEKRETARIATET FÖR STADENS UTEMILJÖ • NR 3 • 2003

Ge ungdomar plats!

i samhällsdebatten hörs ofta röster som säger att ungdomar inte längre engagerar sig i frågor som rör planering i samhället. Men verkligheten visar att ungdomar både kan och vill ta ansvar. De har insikter och perspektiv som vuxna många gånger saknar.

För tonåringar är staden som en teater. Kaféer, gator, torg, där det rör sig mycket folk, är stadens scener. Ibland vill ungdomarna vara mitt på scenen, on stage, och visa upp sig och umgås. Ibland vill de hålla till bakom scenen, backstage, för att testa nya

roller och stilar innan det är dags att framträda.

På dessa platser kan ett identitetsarbete ske som en del i den läroprocess som går ut på att de unga successivt ska integreras i vuxenvärlden. I en tid då framtiden inte längre är given eller ens förutsägbar är det särskilt viktigt att hitta sådana platser för denna process, eftersom ungdomarna själva måste skapa sin identitet och självbild.

I dag är reträttplatser, frizoner och mellanrum backstage hotade till följd av nedskärningar av resurser och bristande planering. Man kan därför inte nog betona betydelsen av att värna dem. Det är just där, på de övergivna "icke-platserna" som parkeringar, bakgårdar och identitetslös grönytor, som de unga finner utrymme för sin fantasi och skaparkraft. Det är där de kan skapa såväl egna inre rum och möjligheter som kreativa, konkreta yttre rum och platser.

Den typ av platser och rum som

de unga söker sig till går naturligtvis inte att planera. De måste formas av ungdomarna själva. Vad vuxenvärlden kan göra är att utveckla förhållningssätt som säkerställer de ungas rätt till tid och plats för kreativ lek och samvaro, integrerat i samhällets övriga aktiviteter och stadsplanering.

Kanske handlar det om att försöka undvika för mycket planering, att lämna vissa platser och sammanhang orörda. Att undvika ensidighet och förutsägbarhet och istället eftersträva mångtydighet och oklarhet i rummets utformning. Planering går då snarare ut på att skapa förutsättningar för att varje plats, oavsett om det är en stadsdel eller bara en del av en park, ska ge möjlighet för både backstage- och onstage-aktiviteter.

Mats Lieberg
docent i sociologi och forskningsledare
vid Movium

Grönstruktur med nya fotavtryck

Hur ska man gå till väga för att visa att parker och grönområden är lika viktiga som gator och hus när det gäller att utveckla människans livsmiljö? Läs Gröna Fakta 5/03! Där presenterar forskare nya och uppfinningsrika metoder för att beskriva grönstrukturens och utemiljöns värden i planeringsprocessen.

Utställning
Fotoutställningen LIVET I STADEN, som gjorts av Movium med stöd av Föreningen Sveriges stadsträdgårdsmästare, Malmö stad, Helsingborgs stad och Norrköpings kommun, har i sommar visats på gator och torg i Malmö, Halmstad, Helsingborg och Norrköping. Nu kommer utställningen att turnera i ytterligare tolv kommuner.

Utställning på turné

Utställningen visar hur människan under hela sitt liv söker och skapar meningsfulla platser och rum i stadens utemiljö. Platserna betyder olika saker under olika skeden i livet, men påverkar vår hälsa och livskvalitet oavsett om vi är barn, tonåringar, befinner oss mitt i livet eller blivit gamla.

Skateboardanläggning i världsklass en dröm i Malmö

Fortsättningen av utbyggnaden i Västra Hamnen i Malmö kommer sannolikt att innehålla en park för ungdomar. Där vill John Magnusson, en av landets främsta skejtare, bygga en skateboardanläggning av världsklass. Att åka skateboard är från början en utomhussport och den absoluta drömmen är att åka i en park.

– Jag har kollat in olika skejtparker i Europa. En del har ett fantastiskt läge men är dåliga anläggningar. Andra är bra, men läget är värdelöst. Min dröm är en anläggning som har båda delarna, säger John Magnusson, som jobbar på Bryggeriet i Malmö där Europas största sammanhängande skateboardanläggning finns.

Idén har fått gehör hos Malmö stads stadsträdgårdsmästare Gunnar Ericson. En gammal stapelbädd, cirka 300 meter lång och 75-80 meter bred, som använts för fartygsbygge i Västra Hamnen, ska förvandlas till park med ungdomsprägel. Anläggningen passar bra där, anser Gunnar Ericson.

Studenter vid K3, konst, kultur

och kommunikation, Malmö högskola, har tillsammans med John tagit fram ett koncept för Stapelbäddsparken. Man ska kunna bada, grilla, se film, träffa kompisar, sola och vintertid även åka skridskor i parken. Allt är mångfunktionellt och byggt av sten och betong så att det även går att åka skateboard, till exempel över bänkar, trappor och bassänger. Parken har också fått en spektakulär ljussättning.

Malmö stad ser här sin chans att finna modeller för hur man i dialog med ungdomar kan ta tillvara deras idéer och tankar i planeringen. En framtidsverkstad i Moviums regi blir första steget.

– Nu går vi in i en fas av förankring för att ge idén en chans att bli verklighet. Blir den det är det fantastiskt för staden, säger Gunnar Ericson.

Vitt verkar lugnande

a Inarps rehabiliteringsträdgårdar fortsätter att utvecklas. I sommar har deltagarna slusats in i trädgården via en blomstergata med idel vita växter och mjuka bladverk i skimrande grågrönt.

– Det finns knappt någon forskning kring vilken inverkan växters färger har på oss, säger landskapsarkitekt

Frederik Tauchnitz, som komponerat rabatterna.

Han har utgått från miljöpsykologiska rön kring hur vi reagerar på färgsättning av rum och ting. Vitt verkar lugnande. Som kontrast i blomstergatan finns ett litet rött trädgårdsrum med sittplats. Växternas röda ton är dämpad, närmast djupt lila.

Personalen har märkt att deltagarna reagerat mycket olika på färgen. Många orkar inte se färger alls, andra söker sig till rummet för att hämta energi – rött sägs höja pulsen. Blått finns också i trädgården. Blått ligger nära det vita i sin påverkan. De färger deltagarna frågar efter är ofta blått och grönt, aldrig gult. Gult är påträngande och används ofta för att påkalla uppmärksamhet, till exempel i varningsskyltar.

Trappor blir plats för ungdom

Ungdomar lockas av platser som är lagom planerade och möjliga att använda på olika sätt. Trappor, till exempel, kan ha en

rad olika funktioner. I en enkät har ungdomarna i Uppsala önskat att det ska finnas trappor i staden. Det har de också fått. Längs Fyrisån har ett långt promenadstråk rustats upp och försetts med trappavsatser. Platsen har blivit populär bland stadens unga invånare, berättar stadsträdgårdsmästare Karin Åkerblom. På hennes initiativ finns sedan några år ett trädäck som löper längs ån, där man kan promenera eller sitta. Det är också en mångtydig plats som starkt tilltalar ungdomarna.

Ny bok från Movium!

På Wienergatan i kvarteret Rosenknoppen i Helsingborg bor Berit Olsson. Huset förvaltas av stadens allmännyttiga bostadsbolag Helsingborgshem AB, som vill erbjuda sina kunder ett individanpassat boende. För att nå dit behöver Helsingborgshem hitta ett sätt att få veta vad som engagerar Berit och hennes grannar. I Moviums nya bok SAMVERKA FÖR BÄTTRE BOSTADSMILJÖ skildras hur företaget bestämmer sig för att delta i ett projekt, som just går ut på att finna ett sådant redskap. Modellen som vaskas fram får namnet samverkansmodellen. Boken handlar om hur det går till att arbeta efter den.

Ungdomar vet vad de vill ha

I Stockholm har stadsbyggnadskontoret i samarbete med Stockholms Universitet skapat sociotopkartor, som visar hur stockholmarna själva värderar sin utemiljö (se Movium Bulletin 2.03). En handbok för hur man på stadsdelsnivå ska göra intervjuer och enkäter med barn och ungdomar har tagits fram. Barnen och ungdomarna berättar i dialogform om vilka favoritplatser de har, vad de gör där, om det finns platser de undviker och i så fall varför. De får också egna synpunkter på sin utemiljö. I Årsta, där bebyggelsen ska förtätas, har man via ungdomsrådet fått in 157 enkäter från ungdomar i stadsdelen.

– Det finns bara 6-7 platser där de vill vara, och de platserna sköts dessutom inte särskilt bra. Om man jäm-

för med barnen i Årsta, som har 54 platser, är ungdomarna så gott som platslösa, säger landskapsarkitekt Anders Sandberg, stadsbyggnadskontoret, Stockholm stad.

Ungdomarna söker mångsidigt användbara platser. Favoritplatsen är centrum liksom friytor, som de finner i Årstaskogen. Ungdomarna har uppvakttat stadsdelsnämnden och med stöd av enkäterna påpekat bristen på platser för dem.

Samtalsmodellen fungerar väl, enligt Anders Sandberg.

– Barn och tonåringar önskar, precis som vuxna, att platser ska vara säkra, trygga, tillgängliga, välskötta och vackra. De vet mycket om hur platser fungerar – konsten är att ta reda på det. Dialoger med barn och tonåringar tar mycket tid och måste planeras noga.

Anders Sandberg önskar att dialogen kring platsers betydelse kunde föras kontinuerligt.

– Det borde ingå i undervisningen i skolan, till exempel i samhällskunskapen, säger han.

Städer blir barnvänliga

Runt om i världen pågår ett arbete med att skapa barnvänliga städer. Hur ser en barnvänlig stad ut? Alingsås kommun försöker svara på den frågan genom att göra ett bokslut över sina lekplatser, tillkomna under 1980-talet. Då var idealet en lekplats med tillgång till natur. I dag, påpekar stadsträdgårdsmästare Edit Ugrai, har vår livsstil ändrats så mycket att man kan fråga sig om barn alls har tid att leka. Vad innebär det för dem som planerar staden? Med sitt bokslut samlar sig planerarna i Alingsås inför framtida uppgifter. Nu handlar det om att tänka i vidare banor.

Alingsås är en av medlemmarna i nätverket för barnvänliga städer, startat som ett tvåårigt informationsprojekt av den ideella föreningen IPA, Barns rätt till lek. I september lämnar IPA sin slutrapport. Nätverket kommer dock att fortsätta existera även efter projektets slut.

Årets Äppelträd till Elias Fries skola

Upplevelser är ett nyckelord för det pedagogiska arbetet på Elias Fries skola i Hyltebruk. Pedagogerna vill lotsa barnen i ett lärande som får dem att reflektera, ta egna initiativ, vara flexibla och nyfikna.

Elias Fries skola, som invigdes 1995, består av åtta små trähus med egna trädgårdar längs en ”bruksgata” som minner om ortens historia. Skolan har miljö- och IT-profil.

Skoltomten omfattar 4,5 hektar och innehåller stensättningar, trädgårdar, dammar, fotbollsplaner, lekplats med gungor, en fornåker samt ett 1,9 hektar stort stycke skogsmark, en given plats för kojbyggen.

Elias Fries skola får Moviums utmärkelse ÅRETS ÄPPELTRÄD 2003 för sin unika utemiljö och lärarnas förmåga att koppla samman platsen med lärandet. Priset delades ut vid konferensen Skapande Uterum, som hölls på Torslunda försöksstation, Sveriges lantbruksuniversitetets vetenskapliga och trädgårdskulturella centrum utanför Färjestaden på Öland i början av september.

AKTUELLA SKRIFTER

Gröna Fakta 5/2003. Grönstruktur med nya fotavtryck. Gunilla Lindholm, Elisabeth Lundgren Alm och Alexander Stähle

Stad & Land nr 169. Samverka för bättre bostadsmiljö! Titti Olsson

AKTUELL FORTBILDNING

Skötsel och pedagogik i samverkan. Kurs i Lund och Köpenhamn den 15-16 oktober 2003

Uppsala får pris för parkprogram

Uppsala kommun och stads-trädgårdsmästare Karin Åkerblom får Föreningen Sveriges stadsträdgårdsmästares kommunpris 2003 för sitt parkprogram, som både uttrycker parkplanerarnas vilja och visioner.

Parkprogrammet, som presenterades under FSS:s årliga kongress i Halmstad i mitten av augusti, riktar sig till både politiker och allmänhet. Det är rikt illustrerat, pedagogiskt väl utformat och lättläst. En rad forskare presenterar i intervjuform sina rön om det grönas betydelse för människans livskvalitet. FSS:s jury anser att programmet är en viktig inspirationskälla för många parkföreträdare i landet.

Friskvård i trädgården

ett nytt projekt startar i höst i Alnarps rehabiliteringsträdgårdar. Man erbjuder företag med anställda som löper risk att bli överansträngda att komma för friskvård i trädgården. Fem personer kan man ta emot i varje grupp. Behandlingen sker en dag i veckan.

Hur låter landskapet?

Landskapet är fullt av ljud. Generellt sett är vi människor inte särskilt vana vid att uttrycka det vi hör och berättat hur det påverkar oss. Musiker, till exempel, har däremot ett mer nyanserat språk för ljudupplevelser.

– Deras begreppsbildning kan bidra till ett språk som andra också kan anamma, tror landskapsarkitekt Per Hedfors, som i mitten av september lade fram sin doktorsavhandling om ljudbilder, SITE SOUNDSCAPES. LANDSCAPE ARCHITECTURE IN THE LIGHT OF SOUND, vid institutionen för landskapsplanering Ultuna, SLU, Uppsala.

Per Hedfors har bland annat låtit grupper av människor gå i en park och koncentrera sig på förnimmelser via ett enda sinne. De som bara skulle ägna sig åt de visuella intrycken upptäckte att de inte kunde låta bli att titta åt det håll, varifrån ett ljud kom. Sinnena samverkar och bidrar till helhetsupplevelsen. Att medvetet gestalta med ljudbilder är därför ett sätt att ytterligare höja en parks kvalitet, menar Per Hedfors.

Som en del i avhandlingen finns

en CD med ljudövningar och inspelningar från olika parker. Där kan man till exempel lyssna på vilken skillnad det blir i ljudbilden när vatten pumpas ur olika fontäner och därmed antar olika form, både visuellt och ljudmässigt.

Man kan också lyssna på trafik på olika avstånd från en park. Men inte heller trafikljud kan värderas enbart genom avstånd. Man måste också ta hänsyn till ljudets karaktär. Är man riktigt nära kan man urskilja enstaka fordon i en ström, medan ljudet blir som ett sus när trafiken ligger långt bort. Är det riktigt avlägset är det lättare att tänka bort helt och hållet.

– Om man kan karaktärisera ljudet kan man kanske lättare komma fram till vilka avstånd vi behöver till exempel i ett naturreservat för att skapa en kärna där vi bara kan höra naturen, och kunna ta reda på hur stor buffertzonen som krävs.

Men trafikljud är inte enbart störande, påpekar Per Hedfors.

– Det kan också skapa trygghet. En person som är blind, till exempel, har stor hjälp av att höra trafiken för att veta åt vilket håll staden ligger.

Dalecarlicapris till Per Friberg

Professor emeritus Per Friberg har av Föreningen Sveriges stadsträdgårdsmästare tilldelats årets Dalecarlicapris. Per Friberg har under sin långa livsgärning arbetat med och gestaltat det landskap som omger oss. Utifrån en osviktig arkitektonisk och estetisk säkerhet har detta gett oss en mångfald av förebilder, skriver juryn i sin motivering.

REDAKTIONSRUUTA
moviumbulletin

redaktör: Titti Olsson

ansvarig utgivare: Sten Göransson

ISSN 1103-0836

adress: Movium, SLU, Box 54, 230 53 Alnarp

info@movium.slu.se

www.movium.slu.se

telefon: 040-41 50 00

telefax: 040-46 08 45

grafisk formgivning: Anders Lindholm Produktion AB/
Eva Elander-Lindholm

tryck: Ljungbergs tryckeri AB

illustrationer: Anders Lindholm